

LUẬN ÁN TIẾN SĨ TÂM LÝ HỌC
NGUYỄN THỊ DIỄM MY. *Tổn thương tâm lý của thiếu niên bị cha mẹ bạo lực tại thành phố Hồ Chí Minh*

Chuyên ngành: Tâm lý học

Mã số: 62310401

Việt Nam là một trong những thành viên đầu tiên tham gia Công ước quốc tế về Quyền trẻ em, nhưng tình trạng trẻ bị bạo lực vẫn xảy ra ở mức khá nghiêm trọng. Bạo lực thân thể, bạo lực tinh thần và các hình thức bạo lực khác đều để lại những hậu quả hết sức nặng nề, gây ra những tổn thương tâm lý (TTTL) cho trẻ. Nhiều nghiên cứu chỉ ra rằng, trẻ có tuổi thơ sống trong hoàn cảnh bạo lực hoặc là nạn nhân của bạo lực, sẽ có hành vi bạo lực cao hơn nhiều so với những trẻ bình thường. Luận án đi sâu phân tích những triệu chứng TTTL của thiếu niên bị cha mẹ bạo lực, nghiên cứu trường hợp tại thành phố Hồ Chí Minh (TP HCM) (với khách thể là 849 thiếu niên từ 12-18 tuổi). Nội dung chính của Luận án được trình bày trong 4 chương. Chương 1, 2 *khái quát những vấn đề lý luận, phương pháp nghiên cứu*. Chương 3 *phân tích TTTL của thiếu niên bị cha mẹ bạo lực, nghiên cứu trường hợp tại TP HCM*. Trên cơ sở đó, chương 4 *đề xuất một số biện pháp giảm thiểu TTTL cho nhóm thiếu niên này*. Dưới đây là một số kết quả nổi bật của Luận án.

TTTL mô tả tình trạng một cá nhân trải qua sự kiện hoặc chuỗi sự kiện gây căng thẳng hoặc đau khổ nghiêm trọng, vượt quá khả năng đối phó của cá nhân, ảnh hưởng đến suy nghĩ, cảm xúc, hành vi và khả năng tương tác xã hội của họ. TTTL có thể biểu hiện ở nhiều triệu chứng như lo âu, trầm cảm, căng thẳng sau chấn thương, cảm

giác tội lỗi, và khó khăn trong việc thiết lập hoặc duy trì mối quan hệ lành mạnh.

TTTL của thiếu niên bị cha mẹ bạo lực là tình trạng một thiếu niên trải qua hành vi bạo lực từ phía cha mẹ hoặc người giám hộ và ảnh hưởng đến cảm xúc, suy nghĩ, hành vi và khả năng tương tác xã hội của trẻ. Điều này ảnh hưởng đáng kể đến sự phát triển tâm lý và xã hội của thiếu niên.

TTTL là một hiện tượng tinh thần phức tạp. Các triệu chứng của TTTL thường có nhiều dạng khác nhau với những biểu hiện tương tự, chồng lấn lên nhau, khiến việc chẩn đoán và trị liệu gặp nhiều khó khăn. Trị liệu tâm lý và hỗ trợ cho những TTTL này thường bao gồm liệu pháp tâm lý cá nhân, hỗ trợ nhóm, và đôi khi phải sử dụng cả thuốc. Trên thực tế, triệu chứng của TTTL cũng rất khác nhau giữa các cá nhân, tùy thuộc vào mức độ tổn thương của mỗi người. Thiếu niên có các triệu chứng TTTL tương tự người lớn, gồm: các triệu chứng liên quan đến căng thẳng sau chấn thương, trầm cảm, lo âu, mặc cảm tội lỗi, rút lui khỏi các mối quan hệ. Sự khác biệt rõ rệt nhất về triệu chứng TTTL ở lứa tuổi này so với trẻ nhỏ và người lớn được thể hiện qua hành vi bốc đồng và hung hăng.

Kết quả nghiên cứu tại TP HCM cho thấy, trong tổng số 849 thiếu niên được khảo sát, có 32,6% đã trải qua bạo lực hoặc các sự kiện tương tự. Đây là tỷ lệ cao nhất so với các sự kiện tiêu cực khác như tai nạn nghiêm trọng, hỏa hoạn, hoặc thảm họa thiên nhiên. Tỷ lệ này cho thấy bạo lực là một vấn đề phổ biến hơn trong nhóm đối tượng khảo sát. Trong số đó: 56,3% số trẻ phải *chứng kiến bạo lực* (16,6% đã chứng kiến bạo lực thể chất khi cha mẹ làm tổn thương thân thể nhau, đánh nhau hoặc tát

nhau; 39,7% đã chứng kiến bạo lực tinh thần khi nghe thấy cha mẹ chửi bới nhau hoặc nói những lời không tôn trọng); đặc biệt 71,1% số trẻ trở thành nạn nhân trực tiếp (18,0% bị bạo lực thể chất; 37,2% bị bạo lực tinh thần; 15,9% bị cả bạo lực cả thể chất lẫn tinh thần và các dạng bạo lực khác). Có thể thấy, bạo lực tinh thần chiếm tỷ lệ cao hơn đáng kể so với bạo lực thể chất (37,2% so với 18,0%) phản ánh một vấn đề nghiêm trọng trong các mối quan hệ gia đình. Bạo lực tinh thần, với đặc điểm dễ xảy ra và có thể diễn ra liên tục, thường không được chú ý nhiều bằng bạo lực thể chất nhưng vẫn có tác động sâu rộng đến sức khỏe tinh thần của trẻ. Đặc biệt, bạo lực tinh thần có thể gây ra những tổn thương lâu dài, ảnh hưởng đến lòng tự trọng, cảm giác an toàn và khả năng phát triển mối quan hệ xã hội của trẻ.

Các nhóm triệu chứng TTTL của thiếu niên ở TP HCM bị cha mẹ bạo lực bao gồm: *Nhóm có “vừa phải” các triệu chứng*: bồn chồn không yên, khó ngủ; đánh giá thấp bản thân, không hài lòng với cuộc sống; cảm giác thất bại, đau khổ; tái trải nghiệm bạo lực, né tránh sự kiện từng gây chấn thương tâm lý. *Nhóm có “một ít” các triệu chứng*: phản ứng nhạy cảm quá mức, sợ hãi, hoảng loạn; hành vi la hét, sở thích nghịch lừa; hành vi không vâng lời, đánh nhau. Kết quả nghiên cứu của Luận án cho thấy, thiếu niên bị cha mẹ bạo lực tại TP HCM đang gặp phải các triệu chứng tâm lý từ mức “vừa phải” đến “một ít”.

Kết quả nghiên cứu về tỷ lệ phân bố mức độ triệu chứng TTTL của thiếu niên bị cha mẹ bạo lực tại TP HCM cho thấy một bức tranh rõ nét về tình trạng tâm lý của nhóm đối tượng này. 20,29% thiếu niên không có triệu chứng hoặc chỉ có triệu chứng không đáng kể, cho thấy một tỷ lệ nhỏ trong số này có thể không bị ảnh hưởng nghiêm

trọng hoặc chỉ gặp phải những triệu chứng nhẹ. 33,5% có ít các triệu chứng, cho thấy phần lớn thiếu niên bị ảnh hưởng ở mức độ nhẹ, nhưng vẫn có một số triệu chứng đáng lưu ý mà không gây ra quá nhiều cản trở trong cuộc sống hằng ngày. 26,4% gặp triệu chứng ở mức vừa phải, cho thấy một phần đáng kể thiếu niên tham gia khảo sát cảm nhận được các triệu chứng với mức độ rõ rệt hơn, ảnh hưởng đáng kể đến tâm lý và hành vi. 12,2% có khá nhiều triệu chứng, cho thấy một số thiếu niên đang gặp phải các triệu chứng nghiêm trọng hơn, có thể ảnh hưởng sâu rộng đến chất lượng cuộc sống và khả năng thích nghi. 7,61% có rất nhiều triệu chứng, cho thấy một tỷ lệ nhỏ nhưng đáng lưu ý của nhóm này đang phải đối mặt với các triệu chứng rất nghiêm trọng, có thể yêu cầu sự can thiệp chuyên môn sâu hơn để hỗ trợ hiệu quả.

Tác giả đề xuất, để giảm thiểu TTTL cho thiếu niên bị cha mẹ bạo lực tại TP HCM, cần thực hiện một số biện pháp sau: Tuyên truyền cho cha mẹ về hậu quả của hành vi bạo lực trẻ em; Tuyên truyền cho thiếu niên về Luật Trẻ em và số điện thoại tổng đài 111 bảo vệ trẻ em; Định hướng cho trẻ phát triển kỹ năng tự nhận thức bản thân để tự duy tích cực từ hoàn cảnh cá nhân của khách thể; Sử dụng một số giá trị sống tác động đến nhận thức của thiếu niên nhằm giúp thiếu niên tìm được ước mơ và có niềm tin vào tương lai; Phát triển kỹ năng quản lý cảm xúc, phòng ngừa và giảm thiểu hành vi hung tính cho thiếu niên bị cha mẹ bạo lực; Tham vấn, trị liệu làm giảm các triệu chứng TTTL của trẻ em.

Luận án được bảo vệ thành công tại Hội đồng chấm luận án tiến sĩ cấp Trường, họp tại Trường Đại học Sư phạm TP HCM, tháng 9/2024.

HOÀI PHÚC
giới thiệu